

Et uheld i prægestuen i Altona

- en mønthistorisk kuriositet

En observant møntsamler præsenterede mig for nylig for en mønt, fig. 1, der i mønthistorisk perspektiv placerer sig helt i toppen af de mange kuriositeter blandt 1771-skillingerne. Mønten tilhører varianttype “Altona 5A”,² der blev udmøntet i Altona i månederne omkring årsskiftet 1782/1783 i en meget travl periode med igangværende prægninger af i alt 4,8 mio. mønter.³

Forsidestemplet

Mønten er tydeligvis præget med såkaldte “sammentrykkede stempler”,⁴ hvilket afsløres af, at der på dens forside er rester af to (spejlvendte) bogstaver fra bagsideteksten, henholdsvis N (fra SKILLING) og M (fra K M), fig. 2.

Møntens bulede overflade fortæller tillige, at dens stempel har været udsat for adskilligt flere skader end de to nævnte, og der afsløres nogle interessante detaljer om arbejdet i prægestuen den dag, da mønten kom til verden.

Der skete det, at da prægeren, Nils Lund,⁵ blev opmærksom på det beskadigede stempel, forsøgte man, formentlig Møntens smed, at fjerne skaderne ved at slibe stemplet. Derved opstod der en del hulninger i stemplets overflade, som medførte, at de efterfølgende mønter fik en meget ujævn (bulet) overflade.

Bagsidestemplet

Møntens bagsidestempel fik tilsyneladende kun mindre skader, og kun en enkelt er synlig på mønten, fig. 3. Midt

Af Frank Pedersen¹

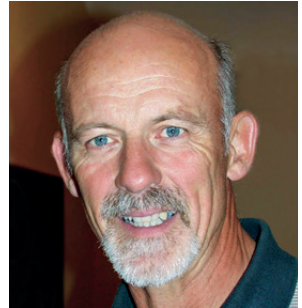

Fig. 1. 1-skilling 1771 præget med “sammentrykkede stempler”

Fig. 2. Forsidestemplet kraftigt beskadiget af bagsidestemplet

Fig. 3. Bagsidestemplet svagt beskadiget af forsidestemplet

mellem KM og 1771 anes konturerne af et "V", der stammer fra den nederste del af forsidestemplet, hvor C'erne i monogrammet krydser hinanden. Møntens noget ridsede overflade på dens øvre del kan muligvis tolkes som værende et resultat af slibning.

Stemplerne før sammentrykningen

Mønten i fig. 4⁶ er præget med det samme stempelpar som mønten ovenfor, men på et tidspunkt før stemplerne blev udsat for den kraftige sammentrykning. Mønten afslører, at stemplerne også tidligere havde været udsat for sammentrykning, dog dengang med noget mindre slagkraft. På forsiden ses en lille del af bagsidestemplets M (fra K M) placeret samme sted ved 7-tallet som M'et ved den senere sammentrykning.

Opgavernes prioritering

Det hører med til beretningen om disse uheld, at de fortæller noget om møntstedets prioritering af opgaverne. Hvis kvaliteten af mønternes præg havde haft første prioritet, ville præger Lund selvsagt have kasseret de beskadigede stempler og rekvireret nye, men i de aktuelle tilfælde valgte han tydeligvis at prioritere økonomi (sparede stempler) frem for kvalitet, og mon ikke en sådan vurdering var møntmesterens stående ordre til ham, når der skulle præges kobberskillinger.

Afslutningsvis kan det oplyses, at der ved en undersøgelse af over tusind stempler til 1771-skillinger⁷ er fundet i alt 10 forsidestempler og 8 bagsidestempler med synlige sammentryknings-skader.⁸ Bag dette forholdsvis lille antal gemmer sig sandsynligvis langt flere, som imidlertid ikke umiddelbart har kunnet erkendes. Det kræver nemlig

Fig. 4. Forsidestemplet svagt beskadiget af bagsidestemplet

mønter af god bevaringskvalitet at afsløre den type skader, og har sammentrykningerne tilmed været ganske svage, vil de kun være synlige på mønter af allerhøjeste kvalitet. Det kan meget vel tænkes, at sammentryknings-uheld er forekommet langt oftere, end man måske umiddelbart forestiller sig.

1. Tak til Jakob Rye og Eivind Lotsberg for nyttig udveksling af synspunkter om emnet, og til førstnævnte for tilsendte fotografier.
2. Eivind Lotsberg, hjemmeside "1771skilling.com" med illustreret dokumentation af 924 forskellige stempelkoblinger (okt. 2019).
3. Frank Pedersen, *Christian den VII's mønter, 1766-1808/1812*, Dansk Numismatisk Forening 2017, side 163-164.
4. For- og bagsidestemplerne er blevet beskadiget som følge af at blive presset mod hinanden i prægemaskinen på et tidspunkt, hvor der ikke har været placeret en møntblanket mellem dem. Derved har stemplerne så at sige præget (beskadiget) hinanden med det modstående stempels tekst mv. Peter Flensborg, *Numismatisk Leksikon*, Dansk Numismatisk Forening 1996.
5. Nils Rasmussen Lund, *fastansat præger ved Mønten i Altona pr. 1. januar 1782*. Rigsarkivet, Finanskassedirektionen, Assignationskontoret, Dansk Norske afdeling, *Indkomne sager til møntjournalen 1771-1847*, 15. marts 1782, j.nr. 17.
6. Eivind Lotsberg, hjemmeside "1771skilling.com" (se note 2), mønt nr. AO502/A502.
7. Forfatteren, upubliceret undersøgelse.
8. Se tre eksempler på "sammentrykkede stempler" side 130-131 i Frank Pedersen, *Christian den VII's mønter, 1766-1808/1812*, Dansk Numismatisk Forening 2017.

Forholdsregler ved DNFs medlemsmøder så længe covid-19 tiltagene består:

- Ingen møder op, hvis man føler sig den mindste smule sløj.
- Alle vasker hænder eller bruger håndsprit straks efter ankomst til lokalerne.
- Noter dit navn på den fremlagte mødeliste.
- Vis hensyn og hold afstand ved eftersynet. Find en ny plads, når du er færdig med eftersynet. (De fleste mønter er vist på numismatik.dk)
- Begræns køen ved afregningen efter auktionen og hold afstand.
- Der serveres ikke kaffe ved mødet. Medbring evt. selv drikkevarer (der må ikke nydes alkohol)
- Bliver man testet positiv for Corona mindre end 14 dage efter mødet, skal formanden (eller et andet bestyrelsesmedlem) orienteres omgående, så vi kan varsle de øvrige deltagere ved mødet.